

Τα φοινικόδαση της Κρήτης

Στη βορειοανατολική Κρήτη, σε μια σχεδόν ημερημική περιοχή, στο «Βάι» εμφανίζεται ένα υγροτοπικό δάσος φοινίκων σε μια έκταση 150 στρεμμάτων, η οποία με ένα πρόγραμμα που χρηματοδοτήθηκε από την Ε.Ε., στο πλαίσιο του χρηματοδοτικού μέσου «LIFE», σε συνεργασία του Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας – Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων (EKBY), της Δασικής Υπηρεσίας και της Ι.Μ. Τοπλού, επεκτάθηκε στα 300 στρέμματα. Το δάσος αυτό δημιουργήθηκε σε ένα παραθαλάσσιο κοίλωμα με υψηλή στάθμη υφάλμυρου νερού, από ένα είδος φοίνικα, το οποίο είναι ενδημικό της Αν. Μεσογείου και ονομάζεται Φοίνικας του Θεόφραστου προς τιμήν του αρχαίου φιλόσοφου και βοτανικού Θεόφραστου, ο οποίος είναι και ο πρώτος που αναφέρει την παρουσία του. Εκτός από το «Βάι» εμφανίζεται και στο Ρέμα της Πρέβελης (Κουρταλιώτικο ποτάμι) στη Ν. Κρήτη αλλά σε μικρότερη έκταση κατά μήκος των όχθων του ρέματος Κουρταλιώτικου καθώς και μεμονωμένα άτομα ή συνδεδριές σε άλλες περιοχές της Κρήτης και των ακτών της ΝΔ Τουρκίας. Στο παρελθόν πρέπει να είχε μεγαλύτερη εξάπλωση αν κρίνει κανείς από τα σωζόμενα τοπωνύμια «Φοίνικας», «Φοινικούντας», «Φοινικιά» κ.λ.π.

Πέρα από τη μεγάλη τους οικολογική σημασία τα δύο αυτά φοινικοδάση «Βάι» και «Πρέβελης» έχουν επίσης πολύ μεγάλη αισθητική αξία και αποτελούν πόλο έλξης τουριστών στην ευρύτερη περιοχή και έχουν αποτελέσει φυσικό σκηνικό πολλών ελληνικών ταινιών. Τα δάση αυτά είναι μοναδικά όχι μόνο για τη χώρα μας και την Ευρώπη, αλλά και για όλον τον κόσμο γι' αυτό έχουν ανακηρυχθεί ως αισθητικά δάση ιδιαίτερου κάλλους, έχουν ενταχθεί στο δίκτυο «Natura 2000» διότι θεωρούνται ως τύποι οικοτόπων κοινοτικής σημασίας και προτεραιότητας.

Η παρουσία του φοίνικα στην Κρήτη πιστοποιείται από την απεικόνισή του σε νόμισμα της αρχαίας πόλης Ιτάνου. Μέχρι το 1966 θεωρούνταν ως ποικιλία του φοίνικα της χουρμαδιάς (*Phoenix dactylifora*). Ο Ελβετός βοτανικός Greuter αναγνώρισε και περιέγραψε τον φοίνικα της Κρήτης ως ξεχωριστό είδος και τον

ονόμασε φοίνικα του Θεόφραστου (*Phoenix theophrastii*) προς τιμήν, όπως αναφέραμε, του μεγάλου φιλοσόφου, και φυσιοδίφη, μαθητή του Αριστοτέλη, ο οποίος αναφέρεται στον φοίνικα και τον περιγράφει στο βιβλίο του «περί φυτών ιστορία».

Πρόκειται για έναν φοίνικα μεσαίου μεγέθους, το ύψος του σπάνια ξεπερνάει τα 15 μέτρα, με κατανεύοντες τους πλάγιους κλάδους και σχεδόν κατακόρυφους τους επικόρυφους. Όπως όλοι οι φοίνικες αυτού του γένους ευδοκίμει σε περιοχές με υψηλή στάθμη των υπόγειων υδάτων, αλλά όχι σε λιμνάζοντα ύδατα, γιατί πρέπει να υπάρχει ένα βάθος καλά αεριζόμενου εδάφους για την ανάπτυξη του ριζικού συστήματος. Όπως λένε οι Άραβες “ο φοίνικας πρέπει να έχει τα πόδια του (τις ρίζες) στο νερό, το κεφάλι του στον ήλιο και το κορμί του στη σκιά”. Μια άλλη χαρακτηριστική και ενδιαφέρουσα ιδιότητα των ειδών του γένους *Phoenix* είναι ότι πρεμνοβλαστάνουν έντονα συνεπώς έχουν την ικανότητα να αναβλαστάνουν από το άθικτο από την πυρκαγιά πρέμνο.

Τον συναντάμε κυρίως σε αμμώδη εδάφη και ιδιαίτερα σε θίνες αλλά μπορεί να ευδοκιμήσει και σε άλλα εδάφη, αρκεί να υπάρχει υψηλή στάθμη υπόγειου νερού και καλός αερισμός του εδάφους. Αντέχει σε υφάλμυρα νερά με συγκέντρωση άλατος μέχρι 3.000p.p.m. χωρίς να είναι αλόφυτο κι’ αυτό γιατί διαθέτει μηχανισμούς που δεν επιτρέπουν στο αλάτι να εισέλθει στους ιστούς του. Είναι αισθητικά, ένα πανέμορφο δένδρο, που έχει την ιδιότητα να αδερφώνει από τον ριζικό του κόμβο και θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για αισθητικούς και καλλωπιστικούς σκοπούς ευρύτερα σε κήπους ή δεικνυόμενες αντί του ξενόφερτου φοίνικα των Καναρίων (*Phoenix canariensis*).

Δυστυχώς, στις πρόσφατες πυρκαγιές, μετά το 15Αύγουστο το πανέμορφο, παραποτάμιο δάσος φοινίκων της Πρέβελης κήκε σχεδόν ολοσχερώς. Η πολιτεία μέσω της Δασικής Υπηρεσίας πρέπει να αναλάβει την αποκατάσταση του. Το φυτευτικό υλικό υπάρχει στα δασικά φυτώρια και το κόστος αποκατάστασης δεν είναι τόσο υψηλό. Θα χρειαστεί όμως χρόνος, τουλάχιστον μια 15ετία, για να ανακτήσει το καμμένο δάσος ένα μέρος από την προηγούμενη αίγλη του. Η προσπάθεια μπορεί να αρχίσει ήδη από το φθινόπωρο αφού διαπιστωθεί πρώτα η

εμφάνιση ή όχι πρεμνοβλαστημάτων και η επάρκειά τους για μια φυσική αναγέννηση. Το μόνο που δεν χρειάζεται είναι βιασύνη και μελέτες!!!

Αλλά και το άλλο δάσος, του «Βάι» κινδυνεύει με αφανισμό από την προσβολή του «κόκκινου σκαθαριού» που μας ήρθε από την Αίγυπτο με την αλόγιστη εισαγωγή φοινίκων για καλλωπιστικούς σκοπούς, και μέχρι σήμερα δεν έχει αναληφθεί καμία σοβαρή προσπάθεια για την αποτροπή αυτού του κινδύνου. Το Δασαρχείο Λασιθίου κάνει ότι μπορεί με τις ελάχιστες πιστώσεις που διαθέτει, «αλλά χρειάζεται βοήθεια υλική και επιστημονική.

Τα δύο δάση που αναφέραμε πρέπει να προστατευθούν, να διατηρηθούν και να αποκατασταθούν. Θα είναι πραγματικό έγκλημα να αφήσουμε να εξαφανισθεί αυτό το τόσο σπάνιο και πολύτιμο είδος.

Σπύρος Ντάφης